การประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช

An Evaluation of the Master of Education Program in Curriculum and Instruction (Revised Program), B.E. 2556, School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

ดรุณี จำปาทอง[1] วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา เพชรผ่อง มยูขโชติ สุรีรัตน์ อารีรักษ์สกุล ก้องโลก และองอาจ ซึมรัมย์

Darunee Jumpatong[1] Walai Isarankura Na Ayudhaya Petchpong Mayukhachot Sureerat Areeraksakul Konglok and Angart Sumrum

วรรณา บัวเกิด[2] และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์

Wanna Buageard[2] and Thanarat Sirisawadi

อรุณี หรดาล[3] และอารีรักษ์ มีแจ้ง

Arunee Horadal[3] and Areerug Mejang

ชนิพรรณ จาติเสถียร[4]

Chanipun Chartisthian[4]

[1]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[3]รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[4]อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1]Corresponding author. E-mail: darunee.jump@hotmail.com

Received: July 9, 2019

Revised: November 21, 2019

Accepted: November 21, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 ซึ่งประกอบด้วย 6 วิชาเอกคือ (1) ปฐมวัยศึกษา (2) ภาษาไทย (3) คณิตศาสตร์ (4) สังคมศึกษา (5) ภาษาอังกฤษ (6) อาชีวศึกษาและการงานอาชีพ และ 2) ศึกษาแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช จำนวน 19 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาใน

ปีการศึกษา 2559 มหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระหว่างปีการศึกษา 2555 – 2559 และ ผู้ใช้มหาบัณฑิตหรือผู้บังคับบัญชาโดยตรงของมหาบัณฑิต รวมจำนวน 229 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยมี ดังนี้ 1) ผลการประเมินหลักสูตร พบว่า (1) ด้านปัจจัยนำเข้าในภาพรวมพบว่า โครงสร้างหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก และเอกสารประมวลสาระชุดวิชาและแผนกิจกรรมมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ส่วนแนวการศึกษามีความเหมาะสมในระดับมาก (2) ด้านกระบวนการ นักศึกษาและมหาบัณฑิตมีความคิดเห็นในภาพรวมว่า การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด สำหรับการจัดประสบการณ์มหาบัณฑิต สื่อและแหล่งสนับสนุน และการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมในระดับมาก โดยมีข้อสังเกตว่าการจัดกิจกรรมในสัมมนาเสริมมีน้อยเกินไปทั้งระยะเวลาและจำนวนครั้งและมักมีปัญหาในการเข้าระบบอีเลิร์นนิ่ง และ (3) ด้านผลผลิต ในภาพรวมพบว่า มหาบัณฑิตเป็นผู้มีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร พบว่าควรมีการปรับปรุงทั้งด้านโครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา การจัดสัมมนาเสริม สัมมนาเข้ม การเรียนการสอนด้วยระบบอีเลิร์นนิ่ง และการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระ ในประเด็นที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน หรือมีปัญหาในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การประเมินหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน

Abstract

The purposes of this research were 1) to evaluate the Master of Education Program in Curriculum and Instruction (Revised Program), B.E. 2556, which was composed of six majors: (1) Early Childhood Education; (2) Thai Language; (3) Mathematics; (4) Social Studies; (5) English Language; and (6) Vocational and Career-Oriented Education; and 2) to investigate guidelines for revision of the Master of Education Program in Curriculum and Instruction (Revised Program), B.E. 2556. The informants included 19 program instructors and lecturers in the Master of Education Program in Curriculum and Instruction, School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University. The research sample totaling 229 persons consisted of students studying in the B.E. 2559 academic year, master's degree graduates from the Program during in the B.E. 2555 – 2559 academic years, and supervisors or direct employers of the graduates from the Program. The research instruments comprised a questionnaire and a form containing questions to be used as guidelines for focus group discussion. Data were analyzed with the use of the mean, standard deviation, and content analysis. Research results revealed that 1) the Program evaluation results were as follows; (1) regarding the overall input factors of the Program, it was found that the structure of the Program was appropriate at the high level, and the Program's documents, namely, the compiled texts, and activities plans were appropriate at the highest level; while the study guidelines were

appropriate at the high level; (2) regarding the process of the Program, the overall opinions of the students and master's degree graduates indicated that the instructional management was appropriate at the highest level; while the provision of professional experience for master's degree graduates, instructional media and supporting resources, and measurement and evaluation were appropriate at the high level; on the other hand, the respondents had remarks that the time allocations for supplementary seminar activities were insufficient both in terms of frequency and time interval; and there tend to be problems for access to the e-Learning system; and (3) regarding the overall outputs of the Program, it was found that master's degree graduates from the Program had qualifications based on the determined standards framework of the Program at the highest level; and 2) the guidelines for Program revision were: there should be improvement the program structure, course descriptions, provisions of supplementary seminars and intensive seminars, instructional management via the e-Learning system, and supervision of theses and independent studies.

Keywords: Program evaluation, Master of Education, Curriculum and Instruction

บทนำ

การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการสำคัญในการพิจารณาและวัดคุณค่าของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นกระบวนการที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เชื่อถือได้และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร หรือผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงการบริหารหลักสูตร อีกทั้งเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และสังคม รวมทั้งพลวัตของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบการประเมินหลักสูตรนั้นสามารถทำได้หลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดในประเด็นการพิจารณาแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการประเมิน หากเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วขั้นตอนในการประเมินไม่แตกต่างกันมากนัก รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป คือ รูปแบบการประเมินเชิงระบบ (System Approach) ซึ่งเป็นรูปแบบการประเมินที่มีความชัดเจน ขั้นตอนการดำเนินงานไม่ยุ่งยาก หรือสะดวกต่อการใช้งาน โดยมีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน (สุภมาส อังศุโชติ, 2555, น. 56-58) คือ 1) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้ในการดำเนินการหลักสูตร 2) การประเมินกระบวนการดำเนินงาน (Process) เป็นการประเมินเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ การวัดและประเมินผล และ 3) การประเมินผลผลิต (Output) เป็นการประเมินผลที่ได้รับจากหลักสูตรว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินหลักสูตรนอกจากจะทำให้ทราบคุณค่าของหลักสูตรแล้ว ยังช่วยให้สามารถค้นหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้เปิดการเรียนการสอนทางไกลหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน ประกอบด้วย 6 วิชาเอก คือ วิชาเอกปฐมวัยศึกษา วิชาเอกภาษาไทย วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิชาเอกสังคมศึกษา วิชาเอกภาษาอังกฤษ และวิชาเอกอาชีวศึกษาและการงานอาชีพ โดยเปิดสอนครั้งแรกเมื่อ ปีการศึกษา 2536 ในวิชาเอก ปฐมวัยศึกษา วิชาเอกประถมศึกษา และวิชาเอกมัธยมศึกษา ซึ่งวิชาเอกมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 4 วิชาเอก ได้แก่ วิชาเอกคณิตศาสตร์ วิชาเอกภาษาไทย วิชาเอกสังคมศึกษา และวิชาเอกวิทยาศาสตร์ และได้มีการปรับหลักสูตรมาเป็นระยะ ๆ โดยในปี พ.ศ. 2552 ได้มีการปรับโครงสร้างหลักสูตรหมวดวิชาแกนที่ทุกวิชาเอกใช้ร่วมกัน มีการเพิ่มวิชาเอกภาษาอังกฤษ และวิชาเอกอาชีวศึกษาและการงานอาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้ประกาศใช้ในขณะนั้น จนในปีการศึกษา 2554 มีการปรับหลักสูตรให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ล่าสุดในปี พ.ศ. 2556 มีการปรับหลักสูตรเพื่อเปิดสอนในปีการศึกษา 2557 เนื่องจากวิชาเอกวิทยาศาสตร์แยกไปจัดทำหลักสูตรเฉพาะในวิชาเอกของตน โดยที่ไม่มีการปรับหลักสูตรในส่วนอื่นแต่อย่างใด ทั้งนี้ หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน ได้กำหนดการจัดการเรียนการสอนครบ 5 ปี ในปีการศึกษา 2561

ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 ที่กำหนดว่า “การพัฒนาหลักสูตร ให้ทุกหลักสูตรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยโดยมีการประเมิน และรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรทุกปีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยตามรอบระยะเวลาของหลักสูตร หรือทุกรอบ 5 ปี” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558, น. 24) และเพื่อให้มีสารสนเทศ (information) จากการประเมินหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรและการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพ แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์จึงได้ประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 อันจะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556 ซึ่งประกอบด้วย 6 วิชาเอก คือ 1) ปฐมวัยศึกษา 2) ภาษาไทย 3) คณิตศาสตร์ 4) สังคมศึกษา 5) ภาษาอังกฤษ และ 6) อาชีวศึกษาและการงานอาชีพ

2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตร และอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช ซึ่งประกอบด้วย 6 วิชาเอก

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) อาจารย์ จำนวน 19 คน 2) นักศึกษาที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2559 จำนวน 98 คน 3) มหาบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระหว่างปีการศึกษา 2555 - 2559 จำนวน 46 คน และ 4) ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใช้มหาบัณฑิต จำนวน 85 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ประเภท คือ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต จำนวน 4 ฉบับ จำแนกตามกลุ่มผู้ตอบ คือ นักศึกษา มหาบัณฑิต ผู้บังคับบัญชา/ผู้ใช้มหาบัณฑิต อาจารย์ และ 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับนักศึกษาและมหาบัณฑิต จำนวน 1 ฉบับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการส่งแบบสอบถามไปให้นักศึกษา มหาบัณฑิต และผู้บังคับบัญชา/ผู้ใช้มหาบัณฑิตทางไปรษณีย์ ส่วนอาจารย์ คณะผู้วิจัยส่งและรับคืนด้วยตนเอง และมีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม ดำเนินการโดยการนัดหมายและสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

การสรุปผลการวิจัย

การประเมินผลหลักสูตร

1. ด้านปัจจัยนำเข้า

1.1 โครงสร้างหลักสูตร นักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์มีความเห็นว่า โครงสร้างหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ชื่อหลักสูตรตรงตามความต้องการ จำนวนชุดวิชาในหมวดวิชาแกนและวิชาเฉพาะมีความเหมาะสมมากที่สุด ขณะที่ความสอดคล้องระหว่างชื่อหลักสูตรกับปรัชญาการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์ ระยะเวลาในการศึกษา และจำนวนชุดวิชาในหมวดวิชาเลือกมีความเหมาะสมระดับมาก นอกจากนี้ นักศึกษาและมหาบัณฑิตมีความเห็นเพิ่มเติมว่า รายละเอียดเนื้อหาสาระในชุดวิชาแต่ละหมวดมีความครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานในโรงเรียนได้จริง ทั้งนี้ อาจารย์มีความเห็นว่าองค์ประกอบโครงสร้างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันดี แต่ควรมีการพิจารณาทบทวนแผนที่การกระจายความรับผิดชอบ (Curriculum mapping) ตามมาตรฐานผลการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา ให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด และควรเพิ่มวิชาในหมวดวิชาเลือกให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้นักศึกษามีโอกาสได้เลือกเรียนตามความสนใจ โดยอาจตัดบางวิชาที่นักศึกษาไม่เลือกเรียนออกไป

1.2 เอกสารหลักสูตร นักศึกษาและมหาบัณฑิตมีความคิดเห็นในภาพรวมว่าประมวลผลชุดวิชามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดในด้านความสามารถในการทำความเข้าใจเนื้อหาด้วยตนเองได้ง่าย และ

ความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ส่วนอาจารย์ในแขนงวิชามีความเห็นว่าเหมาะสมอยู่ในระดับมาก สำหรับแนวการศึกษาพบว่า มหาบัณฑิตมีความเห็นว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่นักศึกษาและอาจารย์มีความเห็นในภาพรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนแผนกิจกรรมพบว่ามหาบัณฑิตและอาจารย์มีความเห็นว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านกระบวนการ

แม้นักศึกษาและมหาบัณฑิตมีความเห็นในภาพรวมว่า การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม นักศึกษามีข้อสังเกตว่าระยะเวลาของการจัดกิจกรรมในสัมมนาเสริมและจำนวนครั้งของสัมมนาเสริมมีน้อยเกินไป นักศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การจัดประสบการณ์มหาบัณฑิต มีความเหมาะสมมากในด้านการเรียนรู้ที่ได้รับ ระยะเวลา กิจกรรม สถานที่ และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ โดยการเรียนรู้นอกสถานที่ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อนักศึกษาและอาจารย์ทุกท่าน สำหรับชุดวิชาที่มีกิจกรรม e-Learning นักศึกษาและอาจารย์มีความคิดเห็นว่า ปัญหาในการเข้าระบบ e-Learning คือระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยไม่เสถียร มีการเปิดระบบให้นักศึกษาเข้าล่าช้า การสัมมนาผ่านระบบ e-Learning ยังมีรายละเอียดหรือคำอธิบายงานที่มอบหมายไม่ชัดเจน นักศึกษาส่วนหนึ่งยังไม่เห็นประโยชน์จากการศึกษา e-Learning เท่าที่ควร ส่วนสื่อและแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ นักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์มีความคิดเห็นในระดับมาก โดยการเข้าถึงการให้บริการทรัพยากรห้องสมุดออนไลน์ยังมีความไม่สะดวกนัก อย่างไรก็ตาม นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดที่ยินดีให้ความช่วยเหลือในการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ นอกจากนี้นักศึกษาและมหาบัณฑิตมีความเห็นเพิ่มเติมว่า อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระของนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ขณะที่นักศึกษาบางส่วนมีปัญหาในการนัดพบและการปรึกษาหารือกับอาจารย์ แต่ก็สามารถหาข้อยุติได้ในที่สุด ส่วนด้านการวัดและประเมินผลนักศึกษา และมหาบัณฑิตได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนมีความเหมาะสม การวัดและประเมินผลโดยการนำเสนอรายงาน และสอบปลายภาคว่ามีความเหมาะสมดีมาก การรายงานที่มอบหมายในภาพรวมมีความชัดเจน สำหรับอาจารย์ยังเห็นว่าการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมในระดับมาก

3. ด้านผลผลิต

มหาบัณฑิต และผู้ใช้มหาบัณฑิตเห็นว่ามหาบัณฑิตแขนงวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะวิชาชีพ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะการศึกษาทางไกลและความสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง และด้านการ จัดการเรียนรู้ จนเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี

4. แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรในภาพรวมยังคงเป็นแบบเดิม แต่มีการปรับชื่อหมวดวิชาให้เป็นไปตามที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด การจัดโปรแกรมการศึกษายังคงใช้ของเดิมได้ ยกเว้นวิชาเอกปฐมวัยศึกษาที่ให้เรียนชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการศึกษาปฐมวัยก่อนชุดวิชาสัมมนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยศึกษา และควรพิจารณายกเลิกชุดวิชา 22768 บริบททางการศึกษา และชุดวิชา 22769 การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนลักษณะพิเศษ เนื่องจากที่ผ่านมานักศึกษาไม่เลือก แต่เลือกเรียนชุดวิชาในวิชาเอกซึ่งตรงกับงานที่ปฏิบัติ สามารถนำไปใช้ได้ นอกจากนี้ควรมีการปรับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของชุดวิชาต่างๆทั้งหมวดวิชาแกน หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเอก ทั้งนี้ควรปรับกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนโดยการจัดการสัมมนาเสริมผ่าน e-Learning ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการสัมมนาเข้มให้มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ รวมถึงการบริหารจัดการในสถานศึกษาตามสภาพจริง ในส่วนของคำอธิบายชุดวิชาและวัตถุประสงค์ของชุดวิชาส่วนใหญ่ชัดเจนดีแล้ว ยกเว้นชุดวิชาการศึกษาค้นคว้าอิสระควรปรับคำอธิบายรายวิชา โดยเพิ่มรูปแบบงานที่สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและระบุคำสำคัญที่ชัดเจน ทั้งนี้ควรลดสัดส่วนของคะแนนสอบลงบ้าง เช่น ปรับสัดส่วน สัมมนา 60 คะแนน สอบ 40 คะแนน หรือแบ่ง 50/50 ก็จะเป็นผลดีต่อนักศึกษา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคุณภาพมหาบัณฑิตของแขนงวิชาหลักสูตรและการสอนโดยรวมจะเป็นที่น่าพึงพอใจของมหาบัณฑิตและผู้ใช้มหาบัณฑิตในระดับมากที่สุด แต่ก็ยังมีบางประเด็นที่ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของวิชาชีพ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยประเมินหลักสูตรดังกล่าวเป็นสารสนเทศสำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร รวมทั้งปรับปรุงการบริหารหลักสูตรในระยะต่อไป โดยได้นำมาอภิปรายผลดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การประเมินหลักสูตร ผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า

จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษาและมหาบัณฑิตเห็นว่า โครงสร้างหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยประมวลสาระชุดวิชา แนวการศึกษา และแผนกิจกรรมมีความเหมาะสม โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ส่วนอาจารย์เห็นว่าเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้ขอแยกอภิปรายเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร การที่โครงสร้างหลักสูตรได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด อาจเกิดจากกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรของแขนงวิชาหลักสูตรและการสอนที่ได้ดำเนินการอย่างรอบคอบ และปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่กำหนดไว้ 14 ประเด็น โดยเริ่มจาก (1) การกำหนดหลักการและเงื่อนไขการพัฒนาหลักสูตร (2) การศึกษาความ

เป็นไปได้ในการเปิดสอน (3) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร (4) ระยะเวลาในการพัฒนาหลักสูตร (5) การเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร (6) หน้าที่ของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร (7) หน้าที่ของฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร (8) การกำหนดชื่อปริญญา (9) การจัดอาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร (10) การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ (11) การตรวจหลักสูตร (12) การเสนอหลักสูตรให้สภามหาวิทยาลัยพิจารณา (13) การแก้ไขหรือเพิ่มเติมชื่อปริญญาในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยปริญญาในสาขาวิชา อักษรย่อสำหรับสาขาวิชา ครุยวิทยฐานะ และเข็มวิทยฐานะของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ (14) การรับรองหลักสูตรจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สภาวิชาชีพ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักวิชาการ, 2558) การดำเนินการดังกล่าวมีผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากทั้งภายในมหาวิทยาลัย และภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดูแล ตรวจสอบ และสนับสนุนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัย อาจารย์ในแขนงวิชา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน คณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัย ก่อนที่จะส่งไปยังสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้ง ทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสมตามผลการประเมินดังกล่าวข้างต้น

2) เอกสารหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยประมวลสาระชุดวิชา แนวการศึกษา และแผนกิจกรรมที่ได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุดเช่นเดียวกัน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญเสริม หุตะแพทย์ (2556) ที่พบว่าจุดแข็งของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช คือ มีเอกสารการสอนเป็นสื่อหลักที่มีเนื้อหาครบถ้วน สมบูรณ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยทางไกลที่ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยจึงได้วางหลักการเกี่ยวกับรูปแบบและการบริหารสื่อสิ่งพิมพ์ประจำชุดวิชา ตามประกาศมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2545 (ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2545) มีการให้ความรู้อาจารย์เกี่ยวกับการเป็นผู้เขียน และการเป็นบรรณาธิการชุดวิชา (สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554) นอกจากนี้ในส่วนของการจัดทำประมวลสาระชุดวิชายังได้มีการเชิญอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญภายนอกมหาวิทยาลัยที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่เขียนมาร่วมเป็นกรรมการผลิตชุดวิชา และมีขั้นตอนการผลิตที่เป็นระบบ มีการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาเนื้อหาทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพให้เหมาะสม นอกจากนี้หลังการใช้เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ แล้วยังมีการปรับปรุงเป็นระยะ เช่น เมื่อเห็นว่าเนื้อหาในประมวลสาระไม่ทันสมัย หรือแผนกิจกรรมยังขาดความชัดเจน งานที่มอบหมายไม่เหมาะสม เป็นต้น ทำให้เอกสารดังกล่าวมีคุณภาพ มีความเหมาะสมที่จะใช้ในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

1.2 ด้านกระบวนการ

ผลการวิจัยที่พบว่าด้านกระบวนการซึ่งประกอบด้วย การประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา และการวัดและประเมินผล ซึ่งในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในที่นี้ขออภิปรายแยกเป็นประเด็นดังนี้

1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย การสัมมนาเสริม สัมมนาเข้ม การอบรมเข้มประสบการณ์วิชาชีพมหาบัณฑิต และการเรียนการสอนผ่าน e-Learning ที่พบว่ามีผลการประเมินความเหมาะสม

ในระดับมากและมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช ของชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2560) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก กิจกรรมดังกล่าวช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และระหว่างนักศึกษาด้วยกันเอง เปิดโอกาสให้มีการซักถามประเด็นปัญหา แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการนำเสนอชิ้นงาน อย่างไรก็ตามมีบางประเด็นที่เป็นปัญหา ได้แก่ จำนวนครั้งของการสัมมนาที่มีน้อยเกินไป ปัญหาระบบ e-Learning ที่ไม่เสถียร นักศึกษาส่วนหนึ่งยังไม่เห็นประโยชน์ของการเข้าใช้ e-Learning ความไม่สะดวกในการใช้บริการห้องสมุดออนไลน์ ประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการที่นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เนื่องจากนักศึกษาจบการศึกษาในระบบปิดที่มีชั้นเรียน และมีการจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า เมื่อต้องมาศึกษาในระบบที่นักศึกษาต้องนำและควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อต่างๆที่จัดให้ และมีการสัมมนาเสริมที่พบวิทยากร/ผู้สอน 1-3 ครั้งต่อชุดวิชา นักศึกษาจึงรู้สึกว่าจำนวนครั้งที่กำหนดไม่เพียงพอ และนักศึกษาอาจคิดว่า การศึกษาจากประมวลสาระชุดวิชา และแนวการศึกษาให้ความรู้ที่เพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องเข้าศึกษาใน e-Learning นอกจากนี้แล้วปัญหาเกี่ยวกับระบบ e-Learning ไม่เสถียรนี้สอดคล้องกับปัญหาที่ ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2560) รายงานไว้เช่นเดียวกัน ปัญหาดังกล่าวอาจเกิดจากการที่นักศึกษาอยู่ในพื้นที่ที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดี และอีกส่วนหนึ่งอาจเกิดจากระบบอินเทอร์เน็ตของมหาวิทยาลัยเองที่จำเป็นต้องพัฒนา ปรับปรุง ซึ่งแม้ว่ามหาวิทยาลัยจะได้ดำเนินการหลาย ๆ เรื่องแล้วแต่ปัญหายังคงเกิดอยู่ในบางช่วงเวลา ซึ่งมหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาต่อไป

2) การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาและอาจารย์มีความเห็นในภาพรวมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากการทำวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้นักศึกษาลงทะเบียนเป็นระยะ ๆ รวม 4 ระยะ คือ วิทยานิพนธ์ 1 วิทยานิพนธ์ 2 วิทยานิพนธ์ 3 และวิทยานิพนธ์ 4 ทำให้นักศึกษาได้พัฒนางานวิจัยไปตามลำดับขั้นตอน และในส่วนของการศึกษาค้นคว้าอิสระแม้ว่าจะไม่มีการกำหนดเป็นขั้นตอน แต่อาจารย์ที่ปรึกษาจะให้คำปรึกษาในการทำงานอย่างใกล้ชิด มีการกำหนดให้มาพบอาจารย์โดยการนัดหมายนอกเวลาทั้งการมาหาด้วยตนเอง การติดต่อทางโทรศัพท์ ไลน์ และทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้มีการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักศึกษาสามารถทำวิทยานิพนธ์ และการศึกษาค้นคว้าอิสระได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การวัดและประเมินผล จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาและมหาบัณฑิตมีความเห็นว่าในภาพรวมเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนของอาจารย์พบว่าในภาพรวมมีความเหมาะสมระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากการวัดและประเมินผลของแต่ละชุดวิชา มีการแจ้งนักศึกษาไว้อย่างชัดเจน ทั้งคะแนนเก็บและคะแนนสอบในทุกกิจกรรม และในการเข้าสัมมนาเสริมและสัมมนาเข้มแต่ละครั้ง จะมีการกำหนดคะแนนตามเกณฑ์การประเมิน การออกข้อสอบของแต่ละชุดวิชาจะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชาที่จะออกข้อสอบและตรวจข้อสอบตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีเกณฑ์การประเมินผลการเรียนที่เป็นระบบและชัดเจน

1.3 ด้านผลผลิต

จากผลการวิจัยที่พบว่า ทั้งมหาบัณฑิตและผู้ใช้มหาบัณฑิตมีความเห็นว่า มหาบัณฑิตแขนงวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะตามกรอบมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดในภาพรวมและรายด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ข้อค้นพบดังกล่าวอาจเกิดจากการที่หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพ ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และแขนงวิชาดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระบบทางไกลที่มีมาตรฐานตามที่มหาวิทยาลัยฯได้วางแนวทางไว้ โดยในปี พ.ศ. 2538 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเคยได้รับรางวัล Award of Excellence จาก The International Council for Distance Education และ The Commonwealth of Learning ในประเภทสถาบันที่มีความเป็นเลิศในด้านการจัดการศึกษาทางไกล โดยคัดเลือกจากสถาบันการศึกษาที่ได้รับการเสนอชื่อเข้ารับรางวัลทั้งหมด 79 ประเทศทั่วโลก รางวัลข้างต้นชี้ให้เห็นถึงมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี ปัจจัยทั้งสองประการดังกล่าวจึงส่งผลให้มหาบัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2. แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร

ผลการวิจัย พบว่า ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรทั้งในด้านโครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา การจัดสัมมนาเสริม สัมมนาเข้ม การเรียนการสอนด้วยระบบe-Learning และการให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการศึกษาค้นคว้าอิสระในประเด็นที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันหรือมีปัญหาในการดำเนินงานซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 โครงสร้างหลักสูตร นอกจากการปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 แล้ว วิชาเอกปฐมวัยศึกษา นักศึกษามีข้อเสนอแนะให้ปรับโปรแกรมการศึกษาใหม่ โดยให้เริ่มจากการศึกษาชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้มีพื้นฐานองค์ความรู้เพียงพอที่จะนำมาเป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ในชุดวิชาสัมมนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนั้น วิชาเอกปฐมวัยศึกษาควรนำข้อเสนอแนะของนักศึกษามาใช้ประกอบการพิจารณาปรับโปรแกรมการศึกษา โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียนชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษาก่อนชุดวิชาสัมมนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตรที่ดีที่ว่า หลักสูตรที่ดีจะต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ต่อไปอย่างต่อเนื่อง และจะต้องเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน (คณะครุศาสตร์, 2561)

2.2 คำอธิบายชุดวิชา นักศึกษา มหาบัณฑิต และอาจารย์แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน ทุกกลุ่มมีความเห็นตรงกันให้พิจารณาทบทวนวัตถุประสงค์และคำอธิบายชุดวิชาทั้งหมดให้มีความทันสมัย ลดความซ้ำซ้อนและลดเนื้อหาสาระของบางชุดวิชาให้น้อยลงเหลือเฉพาะที่มหาบัณฑิตจำเป็นต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งคณะผู้จัยได้มีข้อเสนอแนะให้คณะกรรมการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2561 นำข้อมูลดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงวัตถุประสงค์และคำอธิบายชุดวิชาทั้งการเพิ่ม การลด และการหลอมรวมวัตถุประสงค์ และคำอธิบายชุดวิชาเพื่อลด

ความซ้ำซ้อน และปรับให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ให้นักศึกษาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรม และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพสอดคล้องกับธรรมชาติของศาสตร์ด้านการศึกษาในแต่ละวิชาเอก โดยหลักสูตรที่ดีนั้นจะต้องนำไปสู่การปฏิบัติได้ และคำนึงถึงแผนที่กระจายความรับผิดชอบ (curriculum mapping) ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พ.ศ. 2558 ที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดคุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำไว้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน

2.3 การสัมมนาเสริม สัมมนาเข้ม ด้วยระบบการจัดการศึกษาทางไกลที่กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนที่นักศึกษาได้เรียนแบบเผชิญหน้าในลักษณะการสัมมนาเสริม และสัมมนาเข้มชุดวิชาละ 2-3 ครั้ง ซึ่งแม้นักศึกษาจะมีความเห็นว่า การจัดสัมมนาเสริม สัมมนาเข้ม มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด แต่นักศึกษาก็มีความเห็นว่าควรเพิ่มเวลาพบปะอาจารย์มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Pozdnyakova, (2017) และ Galusha, (1998) ที่ระบุว่านักศึกษาตามระบบการศึกษาทางไกลมักมีความรู้สึกโดดเดี่ยว ขาดแรงบันดาลใจ ไม่คุ้นเคยกับการเรียนทางไกลที่ต้องการการมีวินัยในตนเองอย่างสูง ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้นักศึกษามีปัญหาทางการเรียนได้ ดังนั้นนักศึกษาจึงต้องการการปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ (Messina, 2002) และเพื่อนนักศึกษาด้วยกันทั้งรุ่นพี่รุ่นน้องเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งอาจผ่าน e-Learning หรือออนไลน์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับ Kutluk and Gulmez (2012) ที่เสนอแนะว่า การจัดการศึกษาทางไกลควรทำอย่างมีคุณภาพ ซึ่งนอกจากต้องมีความพร้อมทั้งด้านหลักสูตร ชุดวิชา สื่ออุปกรณ์ทางการศึกษาแล้ว อาจารย์ควรมีทักษะการใช้สื่อมัลติมีเดียอย่างดีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาได้หลายช่องทางมากขึ้น

นอกจากนี้ Messina (2002) ได้ระบุปัจจัยความสำเร็จของนักศึกษาประการหนึ่งคือ การกำหนดขนาดชั้นเรียนในการสัมมนา ซึ่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้พิจารณาจัดองค์ประกอบของการสัมมนาเสริม สัมมนาเข้มเพื่อให้อาจารย์สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ เช่น การกำหนดจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียนไม่เกิน 15 คน การบริการสารสนเทศจากห้องสมุดด้วยระบบทางไกล การจัดการเรียนการสอนโดย e-Learning การสื่อสารกับอาจารย์ผู้สอนผ่านเทคโนโลยีช่องทางต่าง ๆ ซึ่งเหมาะสมกับนักศึกษาตามหลักสูตรนี้ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงาน หรือเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศ นักศึกษาจึงรู้สึกพึงพอใจด้านความสะดวกของเวลาเรียนโดยนักศึกษาที่ทำงานเต็มเวลามีความพึงพอใจมากกว่านักศึกษาทำงานบางเวลา หรือยังไม่ทำงาน (Kutluk & Gulmez, 2012) และจากงานวิจัยนี้ได้มีข้อเสนอแนะการพัฒนาหลักสูตรที่ระบุว่าควรปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการสัมมนาเสริมและสัมมนาเข้มให้มีการถ่ายทอดทั้งด้านความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ รวมถึงการบริหารจัดการในสถานศึกษาตามสภาพจริง และสอดแทรกการพัฒนาตนเองให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสถานภาพและประสบการณ์จริงของนักศึกษาที่ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษา โดยคาดหวังว่า นักศึกษาจะสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ต่าง ๆ ในสถานที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะทำให้นักศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ปิยะ ศักดิ์เจริญ (2558) ที่ระบุหลักการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ตามแนวคิดของ Knowles นักวิชาการด้านการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียง

ชาวอเมริกันว่า ความพร้อมและเป้าหมายในการเรียนของผู้ใหญ่จะเชื่อมโยงต่อการประยุกต์ใช้ในชีวิต การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนางาน รวมทั้งสถานภาพทางสังคมของผู้ใหญ่เอง และ Pozdnyakova (2017) ได้ให้ข้อสังเกตว่า หากสิ่งที่เรียนไม่สอดคล้องกับงานที่ทำอยู่ ย่อมเป็นปัญหาการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่ได้

2.4 การเรียนการสอนผ่าน e-Learning ผลการวิจัย พบว่า การเรียนการสอนผ่าน e-Learning โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งในด้านงานและกิจกรรมที่มอบหมาย ระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การใช้กิจกรรม e-Learning ยังช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ รวมถึงช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ดังที่ Vlasenko and Bozhok (n.d.) ได้ชี้ว่า การศึกษาทางไกลส่วนใหญ่มีการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้มากขึ้น ด้วยในปัจจุบันการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมีความสะดวกมากขึ้น สามารถใช้ได้ทุกที่ ซึ่งการใช้สื่อในลักษณะนี้เป็นไปเพื่อมอบหมายกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าการใช้ e-Learning ยังไม่สะดวกในบางพื้นที่ เนื่องจากไม่มีการบริการสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ให้หลากหลาย ไม่ควรมีเฉพาะการจัดการเรียนการสอนผ่าน e-Learning รวมถึงควรปรับปรุงพัฒนาระบบ e-Learning ให้มีความสะดวกต่อการใช้งาน ซึ่งในปัจจุบันมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีนโยบายการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางไกลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนผ่าน e-Learning โดยได้ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในระดับบัณฑิตศึกษา และกำหนดโครงสร้าง e-Learning ให้ครอบคลุมการจัดทำประกาศปฐมนิเทศ ชุดวิชา รายละเอียดชุดวิชา ปฏิทินการศึกษา เนื้อหาการเรียนการสอนในรูปบทเรียนออนไลน์ การมอบหมายกิจกรรม การประเมินผล รวมถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน นอกจากนี้ยังจัดให้มีศูนย์การเรียนการสอนทางอิเล็กทรอนิกส์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษาเป็นผู้ดูแลระบบเพื่อให้เหมาะสมเอื้อต่อการใช้งาน และสะดวกกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น รวมถึงทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการผลิตและการเข้าใช้ e-Learning ของอาจารย์ อีกทั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชยังมีการสร้างช่องทางในการใช้เทคโนโลยีอื่น ๆ มาสนับสนุนระบบการศึกษาทางไกลให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกให้นักศึกษาสะดวกในการเรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่ง Messina (2002) ได้เสนอว่า เทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้ในระบบการเรียนการสอนทางไกลมีหลายประเภท เช่น รายการวิทยุโทรทัศน์เชิงปฏิสัมพันธ์ (interactive television) ระบบดาวเทียมวงจรปิด (closed-circuit satellite) การอัดเทปบันทึก และ/หรือ เทปเสียง (prerecorded video/ or prerecorded audiotapes) การประชุมทางวีดิทัศน์ (video conference) อินเทอร์เน็ต ซึ่งการนำเทคโนโลยีเหล่านี้สามารถนำมาใช้แบบผสมผสานเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมและสะดวกต่อผู้เรียนในการเรียนด้วยตนเองผ่านระบบทางไกล

5.2.5 วิทยานิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ จากการที่นักศึกษามีความเห็นว่า การทำวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เนื่องจากมีโอกาสได้นัดพบเพื่อปรึกษาหารือกับอาจารย์อย่างต่อเนื่อง หลายช่องทาง เช่น การนัดพบอาจารย์ตามศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในภูมิภาคที่อาจารย์ได้เดินทางไปสอน การปรึกษาทางโทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ไลน์ และสามารถส่งงานทางไปรษณีย์ได้ การทำการศึกษาค้นคว้าได้รับคำแนะนำจากอาจารย์เป็นขั้นตอนและละเอียดมาก สามารถแก้ไขปรับปรุงงานของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของการจัดการศึกษาทางไกลที่ควรจัดให้มี

การติดต่อสื่อสารกันระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ด้วยช่องทางที่หลากหลาย (Messina, 2002) ตามความสะดวกของนักศึกษา

อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางในการพัฒนางานด้านนี้ให้มีคุณภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป คือ นอกจากการปรับวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและสอดคล้องกับคำอธิบายชุดวิชาให้มากขึ้นแล้ว ควรเพิ่มรูปแบบงานที่สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและระบุคำสำคัญที่ชัดเจน การเลือกปัญหาการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อและรูปแบบของงานที่สนใจ ประกอบด้วย การวิจัย การวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัย การเขียนเอกสารวิชาการ และการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การออกแบบการศึกษาค้นคว้า การดำเนินการศึกษาตามรูปแบบของงานที่เลือก การเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า และการนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยปฏิบัติตามจรรยาบรรณของนักวิชาการ ซึ่งรายละเอียดทั้งหมดต้องการการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรพิจารณานำผลการประเมินโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงคุณภาพที่พบว่า อาจารย์ นักศึกษาส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ายังไม่เหมาะสม ได้แก่ ประมวลสาระชุดวิชา สื่อ e-Learning การสัมมนาเสริม สัมมนาเข้ม ตลอดจนต้องพิจารณาความสอดคล้องกับเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาตามระบบ AUNQA ตามรายละเอียดองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ได้แก่ โครงสร้างหลักสูตร โดยดำเนินการทั้งในภาพรวมและแต่ละวิชาเอก คำอธิบายชุดวิชา วัตถุประสงค์ และแผนที่กระจายความรับผิดชอบ (curriculum mapping) ไปเป็นประเด็นในการปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน พ.ศ. 2562 ต่อไป

1.2 ควรมีการติดตามผลการปรับหลักสูตรและติดตามผลการนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้เป็นระยะ ๆ

1.3 ควรปรับกระบวนการจัดการเรียนการสอน ประมวลสาระ สื่อ และเอกสารประกอบต่าง ๆ ให้มีความทันสมัย โดยเน้นการติดต่อสื่อสารกับนักศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน ทุก ๆ 5 ปี เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับหลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องกับสภาพของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง

2.2 ควรมีการทำวิจัยเปรียบเทียบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน กับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย ของหลักสูตร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558* สืบค้นจาก http://www.mua.go.th/users/bhes/front_home/criterion58/criterion%20_m58.PDF

คณะครุศาสตร์. (2561). *การพัฒนาหลักสูตร*. สืบค้นจาก https://sites.google.com/site/spsdru/sara-neuxha-content/laksna-khxng-hlaksutr-thi-di

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2560). การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *E-Veridian Journal ฉบับภาษาไทย, 10*(2), 1234-1251.

ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช. (2545). *คู่มือ รูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ประจำชุดวิชาระดับปริญญาตรี*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญเสริม หุตะแพทย์. (2556). การจัดการเรียนการสอนของ มสธ.สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน. *วารสารการจัดการสมัยใหม่, 11*(1), 33-47.

ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง: กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต *วารสารพยาบาลทหารบก*, *16*(1), 8-13.

สำนักวิชาการ. (2554). *เอกสารชุดฝึกอบรม การเป็นบรรณาธิการชุดวิชา (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช

_____. (2558). *เอกสารแนบประกาศ มสธ. เรื่อง ระบบและกลไกการพัฒนา ปรับปรุง และบริการหลักสูตรของ มสธ. พ.ศ. 2554.* สืบค้นจาก https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+3h756767633A2F2F72667265697670722E666762682E6E702E6775++/EDOCUMENT/Oaa/OAA_Info/cur/-CSCO-3h--Up62/intranet/Rule_STOU/system54.pdf

สุภมาส อังศุโชติ. (2555). รูปแบบการประเมินนโยบาย แผนงาน และโครงการ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการประเมินนโยบาย แผนงาน และโครงการ*. (หน่วยที่ 5, น. 5-56-58) นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Galusha, J.M. (1998). *Barriers to learning in distance education*. Retrieved from https://eric.ed.gov/?id=ED416377

Kutluk, F.A. & Gulmez, M. (2012). *A Research about distance education students' satisfaction with education quality at an accounting Program*. Retrieved from https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812016850

Messina, B.A. (2002). Distance learning: An option for your future? *Journal of PeriAnesthesia Nursing*, *17*(5), pp.304-309. Retrieved from https://www.jopan.org/article/S1089-9472(02)00014-X/abstract

Pozdnyakova, O. (2017). Adult students' problems in the distance learning. *Procedia Engineering*. 178, 243-248. Retrieved from https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.01.105

Vlasenko, L., & Bozhok, N. (n.d.). *Advantages and disadvantages of distance learning*. Retrieved from http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20684/1/1.pdf